

*Др Љубиша Дабић,
виши научни сарадник,
Института за ујоредно право, Београд*

Појам и правне карактеристике малих предузећа

Поједине земље су непосредно после Другог светског рата обнову и опоравак својих привреда засновале на поспешивању и развоју малих предузећа (Јапан, Италија, Немачка). Од средине 70-тих година, земље чланице Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) и Европске економске заједнице (ЕЕЗ) су привредни развој усмериле ка подршци оснивању и развоју малих и средњих предузећа (МСП). Земље Централне и Источне Европе, тј. бивше социјалистичке земље, крајем 80-тих и почетком 90-тих година XX века, по угледу на западне тржишно развијене привреде, започињу процес изградње и преласка својих привреда на законитостима тржишта. У тим оквирима започиње и изградња законодавства о МСП у условима тржишног пословања и на основама приватне својине.

Највећи број земаља развијене тржишне привреде и земаља у транзицији су донеле посебне законе о малим предузећима, односно о МСП, укључујући и мањи или већи број пратећих законских и подзаконских прописа. На пример, у литератури се наводи да Јапан има преко 30 важећих прописа о МСП, који су разврстани у пет великих група (основни прописи, помоћни прописи, прописи о вођењу и организацији малог бизниса, прописи о ограничењу и усклађивању, и прописи за заштиту запослених),¹⁾ док други аутори наводе да има близу 60 закона који се тичу МСП.²⁾ Такође, италијански Закон о мерама за иновирање и развој малих пре-

1. Hidetaka Saeki: Small and Medium-Sized Businesses, Volume 6, 1989, XI 9- 5-7. - Zentaro Kitagawa (General Editor): Doing Business in Japan, Matthew Bender, 1989-1990, Vol. 1-7.

2. А. Орлов: Малое предпринимательство: старые и новые проблемы, Вопросы Экономики, Москва, 4/1997, стр. 135.

дузећа (1991)³⁾ прати пакет других закона којима се уређују различите мере подршке малим предузећима.

У научној и стручној литератури је доминантан, готово искључив, економски приступ изучавању малих предузећа и њихових карактеристика. Међутим, мало предузеће као економска категорија имају и своју правно-теоријску и законодавну димензију. Одатле мотив и потреба за одређивањем појма (дефинисање) малог предузећа и његових правних карактеристика.

1. Појам предузећа

Традиционална правна теорија није признавала предузећу својство правног лица, због чега је изостао развој концепције "права предузећа". Историјски посматрано, "организационо право привредног предузећа"⁴⁾ је налазило свој ослонац у трговачком праву и праву о друштвима, како у земљама континенталног права, тако и правној породици англосаксонског права. Прве одредбе о праву предузећа се сусрећу у трговачким законима из краја XIX и почетка XX века.

Традиционална правна теорија није одређивала појам предузећа на јединствен начин, јер је правила разлику између предузећа у објективном смислу и предузећа у субјективном смислу. Под предузећем у објективном смислу подразумевала је "скуп објективних елемената, телесних и бестелесних, којима се обавља трговинска делатност или "сфера пословне делатности" трговца створена његовим радом". За тај појам француско право употребљава израз *fonds de commerce*, италијанско *azienda commerciale*, а англосаксонско право *goodwill*. Под предузећем у субјективном смислу је подразумевала "делатност трговца или скуп лица чија је делатност удружена ради постизања одређеног економског циља". Француско право се у том смислу служи изразом *l'entreprise*, а италијанско изразом *impresa*.⁵⁾

Западна правна теорија је давала различита објашњења о суштини појма предузећа и о његовом статусу. Постоји мишљење које предузеће третира као предмет својине, тј да предузеће представља објект права.⁶⁾ На том становишту је и Грађански законик Руске Федерације (1994), којим се утврђује да "предузеће у целини или његовим делом може бити објект купопродаје".⁷⁾ Поједини аутори изражавају неслагање са таквим приступом законодавца, питајући се каква је то конструкција у којој се потпуно негирају људи - радници као саставни део предузећа, односно "није ли то правни нонсенс".⁸⁾ Други аутори истичу да се не помињањем

3. L. 5 ottobre 1991, n. 317 (1) Interventi per l'innovazione e lo sviluppo delle piccole imprese, Gazzetta Ufficiale 9. ottobre 1991, n. 237, S.O.

4. Thomas Raiser: The Theory of Enterprise Law in the Federal Republic of Germany, The American Journal of Comparative Law, 1/1988, str. 111.

5. Владимир Јовановић: Привредно право - Привредне организације, Београд, 1961, види стр. 79-82.

6. Thomas Raiser: оп. цит., види стр. 125.

7. Граждански кодекс Русијској Федерацији - Част прваја, Јуридическаја литература, Москва 1994, стр. 3-240, члан 132, тачка 2.

питања управљања радног колектива у предузећу ствара представа да је то питање било од значаја само за социјализам и планску привреду а не и за тржишну привреду. Међутим, такав приступ оповргава пракса Западне Европе (на пример, Немачке), где постоје савети предузећа.⁹⁾

Много значајније разлике се појављују у одређивању правног субјективитета предузећа, тј. у односима између предузећа и трговачког друштва.¹⁰⁾ Наиме, постоје мишљења да се правна природа предузећа огледа у његовом "пословању", а нарочито у односу између предузећа и правног лица. Даље, поједини аутори сматрају да је "предузеће" (друштво) субјект предузећа, или да предузеће представља "прелазни субјект". Изузимајући ауторе у бившим социјалистичким земаља, мали број аутора заступа мишљење да је предузеће "субјект права и да има својство правног лица".¹¹⁾

Предузеће у економском смислу може бити "правно организовано" као колективни, заједнички, ортачки привредни субјект за обављање неке привредне делатности (тзв. колективни предузетник), али и у форми привредног субјекта физичког лица - индивидуалног (личног) предузећа (тзв. индивидуални предузетник). Колективног предузетника у правном смислу могу оснивати више физичких или правних лица (уз незнатне изузетке), а индивидуалног предузетника ствара и региструје појединац-физичко лице.

За разлику од схватања која предузеће поимају као економску категорију, а предузеће првенствено одређују као привредну делатност,¹²⁾ постоји друга група схватања која код предузећа наглашава социолошке елементе и инсистира на колективитету запослених, односно на групном карактеру предузећа.¹³⁾

У правној теорији је постављено питање о правном субјективитету предузећа. Да ли предузеће има правни субјективитет и, ако има, ко је носилац правног субјективитета предузећа? У трговачком праву западних земаља предузеће није субјект права и није правно лице. Развијајући теорију (концепцију) о предузећу као економском и друштвеном феномену, у француској правној теорији је истицано да је код предузећа субјект сам трговац или трговачко друштво, а да сам појам предузећа служи да обележи трговачку имовину којом трговац обавља привредну делатност и којом одговара или да ближе одреди појам трговца.¹⁴⁾ За разлику од запад-

8. А. Е. Черноморец: Некоторые теоретические проблемы права собственности у свете Гражданского кодекса РФ, Государство и право, 1/1996, види стр. 97.

9. В. В. Лаптев: Проблемы предпринимательской (хозяйственной) правосубъектности, Государство и право, 11/1999, види стр. 16.

10. Зоран Арсић: Појам и класификација предузећа у Закону о предузећима, Право и привреда, 5-8/1997, стр. 60.

11. Види детаљније Gunther Teubner: Enterprise Corporatism: New Industrial Policy and the "Essence" of the Legal Person, The American Journal of Comparative Law, 1/1988, 145-155 и Thomas Raiser: оп. цит., стр. 122-129.

12. Thomas Raiser: оп. цит., види стр. 123-124.

13. Види детаљније Gunther Teubner: оп. цит., стр. 133-140 и Thomas Raiser: оп. цит., стр. 124-125.

не правне теорије, социјалистичка правна наука је изградила појам предузећа као правног лица.

Западна правна теорија, која привредне односе заснива на приватној својини, стоји на становишту да предузеће нема својство правног лица већ да то својство има његов носилац. Како предузеће нема правни субјективитет у правне односе са трећим лицима ступа носилац предузећа. Носилац предузећа може бити правно лице у неком од правноорганизационих облика за привредна (трговачка) друштва и физичко лице у правноорганизационом облику индивидуалног трговца (индивидуалног предузетника). И савремена правна наука у Русији чини помаке у овом правцу. Група аутора (С. А. Зинченко, Д. Ј. Шайсугов и С. Е. Корџ) запажа и констатује да у "привредној делатности ми имамо посла не са правним лицима као таквим, већ са организацијама (предузећа, удружења и др.) које имају, упоредо са другим обележјима, права правног лица".¹⁵⁾

Предузеће у економском смислу представља привредну основу, а индивидуални трговац и привредно друштво његову надградњу. Одатле произлази да предузеће нема правни субјективитет, због чега не може да ступа у правне односе на тржишту. Међутим, носилац предузећа има правни субјективитет и могућност да преузима права и обавезе према трећим лицима. Дакле, предузеће омогућује његовом носиоцу - индивидуалном трговцу и привредном друштву - обављање привредне делатности и иступање у правном промету. Оваква разликовања су условна и служе за потребе теоријске анализе.

2. Субјекти малог предузетништва

Изучавање питања субјеката малог предузетништва је од значаја за боље разумевање, појмовно одређење (дефинисање) малог предузећа и одређивање његових правних карактеристика. Ако се у истаживању ове материје пође од појма предузећа у економском смислу, онда је у правној доктрини неспорно да предузеће нема правни субјективитет и својство правног лица. Због тога се у науци, законодавству и пословној пракси за МСП употребљавају синтагме "субјекти малог предузетништва", "јединице мале привреде", "привредни субјекти у области малог бизниса", "субјекти за мала предузећа" и сличне. Наведени изрази су генерички појмови за сва МСП (микро, мала и средња предузећа, односно за њихове носиоце - привредна друштва, задруге и физичка лица-предузетници), односно за све врсте привредних субјеката за МСП, са и без својства правног лица, независно од предмета и циљева њихових делатности, организационоправног облика и облика својине.

Ако се у анализи субјеката малог предузетништва пође од претпоставке да предузеће није субјект права и да не може бити носилац права и обавеза у правном

14. Владимир Јовановић: Предузећа и друштва према Закону о предузећима, Београд, 1990, стр. 9.

15. Наведено према В. В. Лаптев: оп. цит., види стр. 16, фусноту 12.

промету, онда се у правној доктрини с разлогом упозорава "да се не може говорити о врстама предузећа већ о врстама привредних субјеката".¹⁶⁾ Такође, полазећи од законодавства о МСП, с правом се констатује да "субјекти малог предузетништва нису посебна правноорганизациона форма".¹⁷⁾

Анализа појма "субјекти малог предузетништва" није од већег значаја за западне тржишно развијене земље. Напросто, њихове привреде су традиционално засноване на приватној својини и два најзначајнија привредна субјекта - индивидуалном трговцу и трговачком друштву. Међутим, одређивање појмова, као што су "субјекти привредног права", "субјекти предузетничког права", субјекти трговачког права", "субјекти малог предузетништва" или "субјекти за мала предузећа" је сте од посебног значаја за земље у транзицији. На пример, традиционално совјетско привредно право, које је било засновано на административној и планској привреди, познавало је два привредна субјекта - предузећа и државне органе. Њихово пословање се заснивало искључиво на државној својини. Са преласком совјетске привреде на тржишни начин привређивања, привредни субјект постаје и грађанин - физичко лице. Његово пословање се заснива искључиво или доминантно на приватној својини. У науци, законодавству и пракси Руске Федерације се употребљава, све чешће, упоредо са изразом "привредни однос" и израз "предузетнички однос", који је утемељен на развоју предузетништва и постаје основни облик привредне делатности. Због тога се може констатовати да су изрази "субјекти предузетничког права" и "субјекти привредног права" синоними, као што су синоними у прелазној тржишној привреди изрази "предузетничко право", "трговинско право" и "привредно право".¹⁸⁾

Ко може бити "субјект малог предузетништва"? Одговор на ово питање не може бити јединствен у свим привредним системима и унутрашњим законодавствима. Међутим, независно од разлика у унутрашњем законодавству појединих земаља, субјекти малог предузетништва могу бити грађанска (физичка) лица и правна лица. Физичка лица (грађани) могу се појавити као учесници малог бизниса у двоструком својству. Најпре, физичка лица могу непосредно да обављају предузетничку делатност, без оснивања правног лица, уз претходно регистравање. Затим, физичка лица могу непосредно учествовати у оснивању привредних (трговачких) друштава, са и без својства правног лица. Правна лица су привредна (трговинска) удружења (организације) која се могу оснивати у форми привредног (трговачког) друштва, друштва грађанског права, задруге, државног и муниципалног предузећа (јавна предузећа) и неких других облика. Основни субјекти малог предузетништва са својством правног лица су привредна друштва, која послују у различитим гранама привреде и обављају различите привредне делатности, и друге.

16. Зоран Арсић: оп. цит., стр. 59.

17. М. Г. Лопуста - Ј. Л. Старостин: Малое предпринимательство, Москва, 1998, стр. 40.

18. Упореди В. В. Лаптев: оп. цит., стр. 13.

Најзад, ко су "субјекти малог предузетништва"? То су она физичка и правна лица, односно индивидуална (лична) предузећа и ортачка (колективна) предузећа, чији су носиоци индивидуални трговци-предузетници, привредна (трговачка) друштва и задруге, чији се обим привредног пословања може оквалификовати као "мали".

Ако се у теоријском смислу пође од претпоставке да предузеће нема правни субјективитет, тада предузеће може да обавља своју делатност у циљу стицања профита у некој од форми привредног субјекта.¹⁹⁾ Да би предузеће постало привредни субјект нужно је да испуњава одређене услове, и то: да има одређену организацију; да располаже одређеном имовином; да је самостално; да обавља привредну делатност; да послује под одређеном фирмом.

3. Појам (дефиниција) и правне карактеристике малог предузећа

Одређивање појма малог предузећа није лак и једноставан посао. То питање је првенствено предмет преокупације економске доктрине, али и правне теорије, међународног и унутрашњег законодавства. На дефинисање појма малог предузећа утиче више економских и правних елемената, а његов садржај је различит, у зависности од области привреде у којем мало предузеће послује. Због тога у међународном и унутрашњем законодавству нема јединственог приступа у одређивању појма малог предузећа.

Правно начело униформности је у корелацији са начелима транспарентности, флексибилности, еластичности и адекватности потреба привреде, на међународном и унутрашњем плану.²⁰⁾ Отуда економска и правна доктрина исказују и посвећују све већу пажњу изучавању предузећа у контексту њихове величине. Критеријум величине предузећа ("економско-финансијски критеријуми") служи правној теорији као основ за поделу (класификацију) привредних друштава на мала, средња и велика, у оквиру тзв. осталих класификација привредних друштава.²¹⁾ Такође, међународна и унутрашња легислатива чешће и детаљније уређује карактеристике и особености МСП, у циљу њиховог статистичког праћења и упоређивања, као и ради изградње институционалне мреже за њихову подршку и доношење конкретних мера за подршку тим предузећима.

У унутрашњим законодавствима постоје различити приступи у начину регулисања поделе предузећа на основу њихове величине и у избору врсте критеријума за њихову класификацију. Тако, законодавци појединих земаља уређују поделу предузећа по величини у законодавству о МСП (Јапан, Бугарска, Чешка), а други у оквиру посебног законодавства, на пример, којим се уређује правни положај привредних (трговачких) друштава (Велика Британија, Словенија, Аустралија)

19. Зоран Арсић: оп. цит., види стр. 61.

20. Драго Дивљак: Правни значај величине предузећа, Право - теорија и пракса, Нови Сад, 1-2/1997, види стр. 84.

21. Мирко Васиљевић: оп. цит., види стр. 16.

односно којим се уређује рачуноводство (Југославија) или порези. Такође, постоје различити приступи у обиму регулисања материје предузећа по величини. Најпре, једна група законодавстава регулише само мала предузећа (САД-е, Италија, Руска Федерација), друга група мала и средња предузећа (Јапан, Аустрија, Словенија, Бугарска, Чешка), трећа група уређује мала, средња и велика предузећа (Словенија), четврта група само мала и велика предузећа (Аустралија), итд. Затим, поједина законодавства регулишу само мала и средња предузећа а велика само претпостављају - то су сва она предузећа која нису сврстана у мала и средња предузећа. Даље, поједина законодавства у оквиру класификације предузећа по величини регулишу и микро предузеће или неки други облик (породично предузеће, једноперсонално предузеће).

У погледу избора врсте критеријума за класификацију предузећа по величини, у законодавствима су заступљени квантитативни, квалитативни и институционални критеријуми, који се по правилу комбинују у погледу њихове испуњености од стране појединих категорија предузећа. За поједине врсте предузећа по величини (на пример, микро предузеће), уређује се и захтева испуњење само једног критеријума (број запослених лица), а понекад од уређена два захтева се испуњење најмање једног критеријума. За друге категорије предузећа (мала, средња и велика предузећа), законодавац по правилу уређује два, или више критеријума и захтева њихово кумулативно испуњење или најмање два од утврђена три критеријума.

Поједини аутори у одређивању појма малог предузећа полазе искључиво од квантитативних критеријума за њихову класификацију. Такав приступ у одређивању појма малог предузећа показао се као недовољан, јер занемарује њихов различити карактер делатности, односно привредне гране у којој послују. Други аутори полазе од квалитативних критеријума за одређивање појма малог предузећа, првенствено од његовог оснивача-предузетника, који руководи малим предузећем које је изразито персонализовано, а у оквиру своје делатности по правилу обавља послове на локалном тржишту.²²⁾

Теорија, законодавство и пракса већине земаља у свету различито дефинише мала предузећа и по правилу, дате дефиниције су непотпуне. Различити приступи и резултати у дефинисању малих предузећа произлазе из карактера њихових привреда, својинских односа, политичких ставова и слично. По садржају, мала предузећа се сврставају у више различитих делатности, као што су: мала индустрија, занатство, задругарство, поједине услужне делатности, домаћа радиност и неке друге.

Земље чланице Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД), у чијим националним законодавствима постоје одредбе о МСП, развиле су своје дефиниције о томе које се све делатности и облици пословања могу подвести под појама МСП, имајући пре свега у виду број запослених, али и обим и величину промета (Немачка), укупна нето средства (Јапан), износ остварене добити и друго.²³⁾

22. Милојко Марковић: Менаџмент малих предузећа, Београд, 1994, види стр. 12.

ОЕЦДЕ, као организација чије су чланице економски најразвијеније земље, одређује предузеће са бројем до 19 запослених као "сасвим мало" (микро), до 99 запослених као "мало", од 100 до 499 запослених као "средње" и са више од 500 запослених као "велико".²⁴⁾

И државе чланице Европске уније користе различите дефиниције за МСП, у оквиру којих најчешће комбинују квантитативне и квалитативне критеријуме. Квантитативни критеријум броја запослених је последњих година знатно снижен. У литератури се среће дефиниција која МСП одређује на следећи начин: 1) да имају највише запослених до 500 лица; 2) да нису под доминацијом великог предузећа у погледу услова инвестирања, управљања или капитала; 3) да јавни сектор нема власништво у њиховом капиталу - влада, јавна предузећа итд.²⁵⁾

Границе броја запослених код Европске уније су следеће: за мала предузећа 50 лица, за средња предузећа 250 лица, а за велика предузећа преко 500 лица. Као пратилац критеријуму броја запослених за класификацију предузећа по величини узима се "промет". У Европској унији се захтева да промет не прелази 7 милиона ЕЦУ-а годишње код малих предузећа и 40 милиона ЕЦУ-а код средњих предузећа или алтернативно да билансна сума не прелази 5 милиона ЕЦУ-а, односно 27 милиона ЕЦУ-а.²⁶⁾

Трећи присутан критеријум за класификацију предузећа по величини у државама чланицама Европске уније је тзв. самосталност предузећа. У Европској унији се за "самостална" МСП сматрају она у чијем власништву или гласачким правима учешће једног или више предузећа не прелази 25%.²⁷⁾

Четвртим критеријумом за класификацију предузећа по величини у Европској унији се утврђује максимални дозвољени проценат помоћи који се може дати предузећу, који је за мала предузећа утврђен на 15% а за средња предузећа 7,5%, уз могућност да у појединим мање развијеним регионима земаља чланица Европске уније буде и већи.²⁸⁾

Западноевропске земље различито одређују и дефинишу мало предузеће. Због тога у највећем броју земаља нема једне "службене" дефиниције за мала предузећа. Међутим, бројне квантитативне дефиниције се користе у области опорезивања, индустријског извештавања и владиних подстицаја. У Француској се, на при-

23. Taxation and Small Business, OECD, Париз, 1994, стр. 23-24. Наведено према Гордана Илић-Попов: Мала и средња предузећа: развој и подршка у пореском систему, Financing, Нови Сад, 4-5/1999, стр. 5.

24. М. Г. Лопуста - Ј. Л. Старостин: оп. цит., стр. 7.

25. Hans-Hermann R. Heyland: SME Policies in the European Union - An Introduction, у оквиру зборника "How to Support SMEs in Yugoslavia", Belgrade, 1998, стр. 197.

26. Commission Recommendation of 3 April 1996 concerning the definition of small and medium-sized enterprises (96/280/EC), види Aneks, члан 1, тач. 1-2. - Official Journal of the European Communities, No. L 107/4-9 од 30. априла 1996. године.

27. Ibid, види тачку 3.

28. Драган Лајовић: Приватизација и предузетништво путокази профиту, Подгорица, 1998, стр. 116.

мер, најчешће користи (али и најчешће критикује) дефиниција која се заснива на броју запослених. Пословање занатлија и врло малих фирми (микро фирме) се подводи у оквиру индивидуалног трговца и предузећа са максимално 10 запослених. Мала предузећа имају 10-49 запослених, средња предузећа 50-500 запослених и велика предузећа преко 500 запослених.²⁹⁾

Амерички аутори су сагласни у оцени да се основне одреднице у дефинисању појма *small firms* следеће: укупна актива (имовина), укупан годишњи приход од продаје производа или услуга и број запослених. Ипак, полазећи од теоријских извора, примера из праксе, као и опште прихваћених дефиниција малог предузећа од стране Управе за мала предузећа (*Small Business Administration*), може се констатовати да се акценат ставља на квантитативном критеријуму - број запослених лица. Према том критеријуму, као и широко коришћеним дефиницијама привредних комора у САД-у, мала предузећа су она која запошљавају до 500 лица, која су изразито персонализована и која су вођена и контролисана од стране власника.³⁰⁾ Полазећи од савезног Закона о малим предузећима САД-а (*Small Business Act*), мало предузеће се дефинише као "предузеће које има једног или неколико власника, са бројем запослених не више од 500 лица, активом не већом од 5 милиона долара и годишњим приходом не већим од 2 милиона долара".³¹⁾

Аустралија, која је схватила значај "светског" процеса законодавног уређења МСП, донела је 1995. године Први закон о поједностављивању Закона о друштвима (*First Corporate Law Simplification Act*).³²⁾ Први закон је увео нову подкласификацију власничких друштава на "велика власничка друштва" и "мала власничка друштва", првенствено у циљу поједностављивања поступака у области књиговодства и рачуноводства.

У земљама Централне и Источне Европе, тамо где је то било допуштено, мала предузећа су традиционално била везана за малу, пратећу индустрију, ситно задругарство, малу пољопривредну производњу на помоћним поседима, домаћу радност и уметничке занате. Крајем 80-тих и почетком 90-тих година XX века, у тим земљама је започета изградња законодавства о МСП у условима тржишног пословања и на основама приватне својине. Примера ради, Руска Федерација је донела Савезни закон о државној подршци малом предузетништву (1995).³³⁾ На основу анализираних законских решења Русије, мало предузеће (мало предузетништво) се може дефинисати као предузетничка делатност коју обавља релативно мала група лица или предузеће, тј. предузеће којим управља један власник.

29. Paul Burns and Jim Dewhurst (Eds): *Small Business in Europe*, 1st published, Лондон 1986, стр. 22.

30. Ненад Пенезић: *Управљање развојем малих предузећа*, Београд, 1998, стр. 21.

31. М. Г. Лопуста - Ј. Л. Старостин: оп. цит., стр. 9.

32. Н. А. Ј. Ford and I. M. Ramsay: *A Guide to the First Corporate Law Simplification Act 1995*, Sydney, 1996, види стр. 1-2.

33. Федерални закон о государственной поддержке малого предпринимательства в Российской Федерации, Собрание законодателя Российской Федерации, 25/1995.

Пре упуштања у разматрање и одређивање појма (дефинисање) малог предузећа у правном смислу, бољег разумевања тог аспекта малог предузећа и његовог поређења, корисно је изнети описну дефиницију малог предузећа у економском смислу. У економској науци се под малим предузећем подразумевају "производни и услужни привредни субјекти из скоро свих делатности, занатства и домаће радности, склони иновацијама, са већом тржишном флексибилношћу и брзином одлучивања, који запошљавају до 50 радника. Оснивач је уједно и стратег, са свим обележјима лидера (интуитиван, инвентиван, способан да открива нове послове, дугорочно оријентисан, визионар) спреман да мотивише и покрене све запослене у једној мањој формализованој организацији да се максимално ангажују на релацији циљева предузећа".³⁴⁾

У одређивању малог предузећа у правном смислу, нужно је на самом почетку констатовати да је појам "мало предузеће" економска категорија, а користи се за означавање привредних субјеката који су одређени у контексту класификације предузећа по њиховој величини. Мало предузеће је, у смислу предузетништва малог обима, категорија за коју се у страној литератури користе и други називи: *small firms*, мала привреда, мало предузетништво, економија малог обима, привреда малог обима и други. Такође, мало предузеће је генерички појам за привредне субјекте малог предузетништва који обављају производну, трговинску или услужну делатност, као и делатности занатства, домаће радности и уметничких заната. Међутим, у правно-теоријском и законодавном смислу, мало предузеће као економски израз нужно претпоставља одређени статус, правноорганизациони облик и правни режим за његово оснивање, регистравање, пословање и иступање у правном промету. Због тога се у теоријском смислу може говорити о правним обележјима малог предузећа.

Најпре, мало предузеће је категорија за коју национална законодавства претпостављају неки од правноорганизационих облика за привредна (трговачка) друштва, задруге, као и индивидуалног трговца-предузетника. Мало предузеће ће имати једну од правних форми коју му одреди његов оснивач, односно оснивачи оснивачким документом, а у оквиру позитивних прописа конкретне земље.

Друго, оснивачи малог предузећа су физичка и правна, домаћа и страна лица.

Треће, мала предузећа претпостављају одређени материјални супстрат (имовина предузећа) и персонални супстрат (запослени и одговарајуће органе управљања и/или руковођења), као и унутрашња правила о организацији и пословању предузећа.

Четврто, акт о оснивању малог предузећа увек је у писаном облику, а по форми може бити уговор, меморандум (споразум), одлука или неки други правни акт. Акт за регистрацију индивидуалног предузетника је пријава, која се подноси надлежном органу локалне самоуправе, другом законом одређеном органу или институцији.

34. Ненад Пенезић: оп. цит., стр. 23.

Пето, мало предузеће у свом правноорганизационом облику може да буде са и без својства правног лица. Мало предузеће стиче својство правног лица уписом у судски или други регистар, односно добијањем одобрења од надлежног државног органа или на други законом утврђени начин. Статус индивидуалног предузетника се стиче његовом регистрацијом код надлежног органа локалне самоуправе или код дугог законом одређеног органа или институције, на основу поднете пријаве физичког лица и донетог решења од овлашћеног органа.

Шесто, мало предузеће је дужно да има фирму са којом иступа у правном промету и коју уписује у одговарајући регистар. И индивидуални предузетник, без обзира што нема својство правног лица, по правилу је дужан да своју фирму упише у одговарајући регистар.

Седмо, мало предузеће обавља неку привредну делатност (производња, промет, услуге) у циљу стицања профита.

Осмо, мало предузеће се оснива на основу националних прописа једне земље уговором или неким другим актом о његовом оснивању, а своју унутрашњу организацију и пословање ближе уређује правилима, односно статутом.

На основу напред изнетих правних карактеристика, мало предузеће се у правној теорији може дефинисати описно, начелно и без претензија да дефиниција обухвати "све" релевантне елементе те економско-правне категорије. Наиме, мало предузеће је законом одређени привредни субјект са ограниченим бројем запослених, послује у законом одређеним гранама привреде, може да има правну форму неког од облика привредног (трговачког) друштва, задруге или индивидуалног предузетника, може бити са и без својства правног лица, које послује под одређеном фирмом у циљу обављања одређене привредне делатности и стицања профита.

*

*

*

Појам "мало предузеће" је првенствено и доминантно економска категорија, који се употребљава у контексту класификације предузећа по њиховој величини. За правну доктрину и законодавство од мањег значаја су категорије "мала предузећа" и "врсте малих предузећа", наспрам категорија "привредни субјекти" и "врсте привредних субјеката". Правни субјективитет немају мала предузећа већ њихови носиоци - привредни субјекти. Привредни субјекти могу бити са својством правног лица и без тог својства. Мало предузеће нема правну способност да предузима права и обавезе према трећим лицима и није посебна правна форма за организовање привредних субјеката. Правни субјективитет, тј. правна способност код малих предузећа има његов носилац - правно и физичко лице, који су организовани у некој од правних форми за привредна (трговачка) друштва, задруге или индивидуалне трговце (индивидуалне предузетнике). У правно-теоријском и законодавном смислу мало предузеће нужно претпоставља одређени статус, правну фор-

му и правни режим за оснивање, регистравање, пословање и иступање у правом промету привредних субјеката за обављање неке привредне делатности малог обима. Због тога се у теоријском и законодавном смислу говори о појму и правним карактеристикама малог предузећа.